

کانت می خواست بین علم و دین را آشتی دهد/ منشأ نزاع علم و دین چیست

عضو هیئت علمی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) گفت: همه ادیان ابراهیمی بر این اعتقادند که خدا کارهای خاص می کند.

عضو هیئت علمی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) گفت: همه ادیان ابراهیمی بر این اعتقادند که خدا کارهای خاص می کند. استجابات دعاها، وحی و هدایت انسان، دخالت در حادثه های خاص، معجزه و پیروزی و شکست در جنگ همگی کار خداست.

به گزارش خبرنگار مهر، نشست علمی «چالش های علم جدید برای ادیان» به همت گروه ادیان و عرفان مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران و با حضور پروفیسور محمد لگنهاوزن و دکتر حسن میاننداری عصر دوشنبه 28 بهمن ماه در سالن نشست های مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه برگزار شد.

در ابتدای این نشست دکتر علیخانی مجری برنامه گفت: علم و دین تا قرن 16 و 17 از هم جدا نبودند بلکه در کنار هم و با هم بودند. اما براساس کشفیاتی که در دنیای غرب به وجود آمد علمی تحت عنوان ساینس یا علوم تجربی به وجود آمد. این علم هم از جانب خودش هم از جانب کسانی که متولی دین مسیحیت بودند مشکلاتی به وجود آورد.

وی افزود: عده ای از کلیسائیان با دانشمندان برخورد بدی کردند و از طرف دیگر عده ای از علم سوء استفاده کردند و علم را به ماتریالیسم بعد به پوزیتویسم و بعد به ساینسیسم تقلیل داده و بعد به الحاد روی آوردند. این چنین شد که عالمان علم جدید خواستند بین این دو آشتی برقرار کنند.

عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران ادامه داد: در رابطه اهمیت علم و دین همین بس که دانشمندان امروز می گویند قرن 21 قرن صحبت از رابطه آینده علم و دین است و می توان درباره این دو صحبت کرد. وایتهد یکی از فیلسوفان معاصر غربی می گوید گزاف نیست که درباره وضعیت آینده علم و دین می توانند قضاوت کننده باشند. از این رو آشتی دادن ایندو ضروری است. آشتی این دو و نشست بر سر یک میز و معامله با همدیگر امروزه از ضروریات است. هرچند از دل علم جدید الحاد بیرون آمد و در گذشته الحاد فقط حالت مدافعه داشت یعنی الهیون استدلال می کردند و الحادیون فقط می گفتند این استدلال شما را قبول ندارم ولی امروز ملحدان هم برای عقیده خود استدلال می آورند.

علیخانی اظهار داشت: یک تعریف علم تعریف روانشناسی از آن است همان باور و یقینی که درباره چیزی داریم. یک تعریفش معرفت شناسی است باور صادق موجه. یک معنایش عرفی است مجموعه ای از اطلاعاتی که در یک علم جمع می شوند ولی معنای رایجش که با دین درگیری پیدا می کند ساینسیسم است علمی که روش بدست آوردنش مشاهده است و از راه تجربه حسی به دست می آید. این تعریف است که کشف و شهود و فلسفه را علم به حساب نمی آورد و باعث دعوای بین علم و دین شده است.

وی افزود: دین هم چند تعریف دارد. به معنی کیش و آئین و باور است. «لکم دینکم ولی الدین»، هر کس برای خود یک دینی دارد. یک معنا به معنی ادیان آسمانی است و بقیه ادیان دروغین است. دین آسمانی ای که باعث کمال می شود بقیه ادیان منحرف هستند. یک معنی هم معنی لغوی است «مالک یوم الدین» مالک روز جزاست. در آکادمیک منظور از دین یک سری اعتقادات احکام و قوانین است که از سوی دین آسمانی ای است که خدای واحدی دارد مثل اسلام. یا مسیحیت.

علیخانی تصریح کرد: عده ای گفتند با علم می شود بهشت شدادی که خدا وعده داده در همین زمین ساخت توانایی علم را به رخ کشیدند. کم کم علمگرایی و ماتریالیسم به وجود آمد نتیجه اش استدلال گرایی شد و پوزیتویسم به وجود آمد و بعد شک گرایی هیوم و هابز روند ساینسیسم را بوجود آورد و از علوم تجربی به علوم اجتماعی رسیدند که این علوم را باید ببینند که اثبات یا ابطال پذیر هستند یا نه.

وی افزود: کانت می خواست بین علم و دین را آشتی دهد. در قرن 18 و 19 پوزیتویستهای منطقی را داریم اینها می گویند حرف زدن درباره خدا بی معنا و پوچ است. و الحاد به اوج خود رسید. اما کم کم از قرن 20 به بعد این جریان الحادی فروکش کرد و از هجمه اش کاسته شد به همین خاطر ملحدان عقب نشینی کردند. امروز ایندو آمدند بر سر آشتی و نشست بر سر یک میز و معامله با هم هستند.

در این نشست پرفیسور لگن هاو زن نیز به بررسی نحوه عمل کرد خدا در جهان هستی (Divine action)، با توجه به وجود قوانین فیزیکی و علمی پرداخت.

لگن هاوزن در ابتدای سخنانش گفت: ما اعتقاد داریم که همه کارها از جانب خدا سر می زند اما کارهای خاصی هم هستند که از خدا بر می آید. مثل زلزله و معجزه و واقعه های طبیعی. 35 سال است که این موضوع برای فلسفه دین موضوع داغی است. اصل اشکال این است که بسیاری از مردم اعتقاد ندارند که حادثه هایی که وجهه علمی دارند کار خداست. مثل رعد و برق. در قدیم می گفتند خدا عصبانی شد و رعد و برق به وجود آمد، اما الان چنین اعتقادی ندارند. آیا حادثه هایی که تبیین علمی هم دارند کار خداست؟

وی افزود: همه ادیان ابراهیمی بر این اعتقادند که خدا کارهای خاص می کند. استجابت دعاها، وحی و هدایت انسان، دخالت در حادثه های خاص، معجزه و پیروزی و شکست در جنگ همگی کار خداست. زمان انقلاب پروتستانتیسم در اروپا وقتی ترکهای عثمانی به آنجا حمله کردند مسیحیان آنرا عذاب خدا قلمداد کردند یا طوفان نوح که عذاب خداوند بود. یا عذاب معاد جسمانی که اگر آنرا قبول داشته باشیم.

عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره) ادامه داد: رصدخانه واتیکان و علاوه بر آن یک مرکزی در کالیفرنیا از سال 1988 تا 2005 برنامه عمل الهی خاص را در طبیعت دنبال می کردند. که چند کنفرانس برگزار کردند کتابهای مختلف به چاپ رساندند نتیجه این پژوهشها این است که می گویند ما هنوز می توانیم تصریح کنیم که خدا در جهان فیزیکی فعال است. اما کار خدا را نمی توان با فهم جدیدی که از علوم داریم تبیین کنیم. هر الهیدانی باید قبول کند که این پژوهشها در این خصوص کافی نیست باید بیشتر کار شود و به این سؤالا و مسئله ها که به نظر می رسند قابل حل نیستند پاسخ دهند بیشتر توسط علوم جدید آگاهی یابند.

وی افزود: بحث را این طور آغاز می کنم آیا خدا جهان را آفرید اگر نه شما ملحدید و من با شما کاری ندارم. اگر بله، باید گفت علاوه بر آفرینش بر افعال دیگر آن هم دخالت می کند. حالا باید بپرسیم وقتی خداوند کار خاص می کند آیا این کارها قانون طبیعی را موقتاً لغو می کند یعنی یک علت غیر مادی می آید و بر علت مادی دخالت می کند و به مولکول ها و اتمها حرکت دیگری می دهد که منجر به اتفاق یک حادثه فیزیکی می شود. این یک دیدگاه است. گروهی دیگر معتقدند لازم نیست خداوند اینطوری در قوانین فیزیکی دخالت کند در همین روند و چارچوب علمی خداوند کارهایش را انجام می دهد. اگر چنین است روشش چیست؟ اکثر مؤمنان می گویند ما چه می دانیم! خدا این کار را می کند.

این نویسنده و محقق ادامه داد: جوابهایی که فیلسوفان درباره جبر و اختیار دارند می توانیم به همین مسئله انتقال دهیم. یعنی خدا کار خاص در جهان فیزیکی عمل می کند.

وی در ادامه دیدگاه "آلوین پلنتینگا" و "نانشی مورفی" از فیلسوفان دین را در این زمینه بیان کرد و به اشکالات آنها پاسخ گفت. وی سپس برای جمع کردن جبر با اختیار به سه سنت مشایی(ابن سینایی) و آمپریسم های انگلیسی و سنت کانتی هگلی اشاره کرد.